

Gazons en bloemenweiden zijn van alle tijden!

Door de eeuwen heen is gras een geliefd onderdeel van tuinen en parken geweest. De waardering van gras en de samenstelling ervan veranderden echter in de loop der tijd door veranderende smaak en technologische ontwikkelingen.

Grasmaaien met de zeis langs de vijver van Ter Hooge (Middelburg) in 1926. Detail van foto, particuliere collectie.

Tekst - Ronald van Immerseel en Korneel Aschman

Jhr. van Sypesteyn schreef in zijn *Oud-Nederlandsche Tuinkunst* (1910) "Op de Middeleeuwse schilderijen en miniaturen ziet men weinig of geen meubelen in de tuinen. De gewone zitplaatsen waren het malsche grastapijt, de vrijstaande zoden- en grasbanken, die ook wel tot leuning dienden als men liever op het grasveld zelf verkoos te zitten, en de grasbanken tegen de muur." Het gras liet men hoog groeien om zo de bloemen en kruiden tot bloei te laten komen. Deze combinatie van gras met madeliefjes, weegbree, korenbloemen, klaver en andere weideplanten werd hogelijk gewaardeerd.

Hoog gras en strakke gazons

In de geometrische tuinen van de zeventiende en achttiende eeuw speelt gras eveneens een belangrijke rol. Gras werd gebruikt als brede middenbaan in lanen en paden, om deze zo onderhoudsruimer te maken. Gras moest weliswaar gemaaid worden, maar dit was arbeidsexpensiever dan het dagelijks harken en schoffelen van paden. Ook werd gras gebruikt voor gazons in de aanleg. De kwaliteit van het gras was de belangrijkste factor voor een mooi resultaat, waarbij in 1758 de voorkeur werd uitgesproken voor graszoden met witte klaver. De tuintheoreticus C.C.L. Hirschfeld schreef in 1779 "Nahe um Ruheplätze und Lustkabinette können auch sehr schicklich wohlriechenden Pflanzen (...) auf den kleinen Rasenstücken zerstreut werden." Om bloemen en kruiden een kans te geven, werd met mate gemaaid en het gras relatief lang gelaten. Daarnaast ontstond de appreciatie voor de strakke gazons in de geometrische tuinen, bowling green of bowlingrin genaamd, die nodig waren voor 'bowls' en varianten als *jeux de boules*. De 'bowling greens', zo schreef de Fransman A.J. Dezaillier d'Argenville in de Engelse vertaling uit 1712 van zijn *La Théorie et la Pratique du Jardinage*, waren een bijzonderheid op zich: "You can't do better than to follow this Method used in England, where their Grass-plots are so exquisite a Beauty, that in France we can scarce ever hope to come up to it."

Onderhoud

In de eerste decennia van de negentiende eeuw week het onderhoud van het gras weinig af van de voorgaande eeuwen. Het gras werd gemaaid met de zeis. Dicht bij het huis werd frequenter gemaaid dan verderop in het park. Grotere oppervlakten werden als bloemrijk grasland beheerd. De eerste maaibeurt vond meestal pas plaats als het gras zo'n twintig centimeter hoog was. Ook voor latere

maaibeurten gold dat het gehooide gras lang genoeg moest zijn om als veevoeder te gebruiken. Een revolutie in het beheer van gras vormde de uitvinding van de grasmaaimachine door de Engelsman Edwin Beard Budding en ingenieur John Ferrabee in 1830. Deze grasmaaier was vrijwel identiek aan de huidige kooimaaiër. Het beste resultaat werd verkregen als het gras niet te lang was. Veel maaïen, wat ten koste ging van de bloemen, gaf het gras een veel strakker en gelijkmatiger aanzien. Voor grote gazons in parken was de grasmaaier echter veel te arbeidsintensief en hier werd het oude weidebeheer voortgezet. In Nederland kreeg de grasmaaier pas tegen het einde van de negentiende eeuw vaste voet aan de grond.

Maaïen, rollen en mesten

In het begin van de twintigste eeuw, onder invloed van het oprukken van de grasmaaier en het verdwijnen van de zeis, raakt het bijmengen van bloemenzaden bij het graszaad uit de mode. Maaïen, maaïen, rollen en mesten werd het devies, waarbij vooral een dik, kort, glad en strak grastapijt hogelijk werd gewaardeerd. Tekenend is de opmerking in *Floralia* van juni 1923: "Veel mooier werk maakt men met de grasmachine, hetzij met hand-, paarden- of motorkracht. (...) Wil men hiermee het gazon goed onderhouden, dan moet elke week gemaaid worden." Deze voorkeur voor strakke gazons bestaat nog steeds. Wel is er, mede door veranderende ideeën over ecologisch groenbeheer, herwaardering voor het bloemrijk grasland. Zelfs dient het malse grastapijt in het park ons weer regelmatig tot gewaardeerde zitplaats.

Het voorplein van Kasteel Ter Hooge, met op de voorgrond het hoge gras. Ansichtkaart begin twintigste eeuw.

Grasmaaier naar model van Budding. Uit A. Huxley, *Tuinieren door de eeuwen heen*, Waanders 1978.

Dit artikel is gebaseerd op het in 1998 uitgevoerde onderzoek 'Een verkennend onderzoek naar graslandbeheer op buitenplaatsen' door ir E.M.J. Blok, met medewerking van drs R.H.M. van Immerseel en ir E. Verweij in opdracht van Stichting tot behoud van Particuliere Historische Buitenplaatsen.

